

Príprava obyvateľstva na obranu štátu

Alexandra Paprčková

Matej Kandrík

Ústava Slovenskej republiky

Čl. 25

1. Obrana Slovenskej republiky je povinnosťou a vecou cti občanov.

Úvod

Zhoršujúce sa bezpečnostné prostredie definované nestabilitou, neurčitosťou a našou nízkou schopnosťou predvídať jeho ďalší vývoj vytvára akútnu potrebu zvýšenej pripravenosti jednotlivcov a celospoločenskej odolnosti. Tento stav môže štát docieľiť zavedením efektívneho systému prípravy obyvateľstva na svoju obranu a zvládanie krízových situácií.

Pre plnú funkčnosť musí akýkoľvek systém prípravy zohľadňovať a pôsobiť na dvoch hlavných úrovniach:

- posilňovať spoločenskú kohéziu, kultivovať pozitívny vzťah k štátu, a teda budovať vôľu a ochotu obyvateľstva sa brániť
- budovať vedomosti a schopnosti obyvateľstva tak, aby bolo v prípade potreby schopné vôľu a ochotu brániť sa aj funkčne realizovať

V prieniku úrovni možno definovať štyri hlavné piliere, ktoré tvoria koncepčný rámec prípravy obyvateľstva na obranu:

- pilier osvetovo-informačných aktivít o obrane štátu
- pilier branno-občianskej výchovy
- pilier podpory branno-športových organizácií a ďalších záujmových združení s branne prínosnou činnosťou
- pilier aktívnych záloh

Osvetovo-informačné aktivity o obrane štátu sú najširšou oblasťou činnosti a pôsobenia štátu v systéme prípravy obyvateľstva na jeho obranu. Účelom je informovať, šíriť osvetu a budovať pozitívny vzťah obyvateľstva k obrane štátu a význame členstva SR v NATO a EÚ z pohľadu bezpečnosti a obrany. De facto sa jedná sa o praktickú realizáciu tzv. strategickej komunikácie a aplikácie prístupov verejnej diplomacie v domácom prostredí.

Aktivity realizuje široké spektrum aktérov (*prezident SR, vláda SR, MO SR, ďalšie povolané ministerstvá, GŠ OS SR, OS SR, aktéri IZS, verejnoprávne médiá, školy, mimovládne organizácie atď.*), ktorí plne využívajú dostupné komunikačné platformy a kanály smerom k širokej verejnosti. Rámcové vymedzenie a koordinačné prvky by mala stanoviť komunikačná stratégia MO SR a OS SR.

Branno-občianska výchova spočíva v systematickej práci s mládežou v pôsobnosti vzdelávacích inštitúcií (základné školy, stredné školy a vysoké školy) s podpornou funkciou OS SR, zložiek IZS a branno-športových organizácií a ďalších záujmových združení s branne prínosnou činnosťou. Účelom branno-občianskej výchovy je u školop povinnej mládeže vytvoriť informované povedomie o otázkach obrany štátu a civilnej ochrany; získať základné znalosti a zručnosti zvyšujúce ich schopnosť správne reagovať v kritickej situácii; budovať pozitívny vzťah k štátnosti SR; aktívne občianstvo a podnietiť záujem o ďalší sebarozvoj v brannej oblasti.

Podpora branno-športových organizácií a ďalších záujmových združení s branne prínosnou činnosťou je podmienkou vytvárania príležitostí sebarealizácie jednotlivcov a skupín v oblasti brannosti, systematickej reprodukcie a navyšovania lektorských, výcvikových a výukových branných kapacít, zveľaďovania kultúrno-historického dedičstva, vojenských tradícií a branného povedomia v spoločnosti.

Účelom je v úzkej spolupráci s tretím sektorom spoluvytvárať a podporovať podmienky pre mimoškolské branno-občianske vzdelávanie mládeže a zapojenie dospelaj populácie mimo zásah vzdelávacích inštitúcií do spoločensky prínosných aktivít a ďalšej brannej prípravy.

Aktívne zálohy spočívajú v dobrovoľnom prevzatí výkonu brannej povinnosti a sú najužším a s obranným systémom najviac integrovaným komponentom prípravy občanov na obranu štátu. Účelom je aktívne zálohy rozšíriť a posilniť o jednotlivcov bez prechádzajúceho pôsobenia v OS SR. Zvýšeným záujmom je takouto formou získať špecialistov - lekárov, právnikov, informatikov a ďalších. Súčasne prostredníctvom nich vzniká priestor pre poloprofesionálne zapojenie všetkých záujemcov o službu v ozbrojených silách, ktorí z akéhokoľvek dôvodu nemôžu alebo nechcú vstúpiť do OS SR.¹

Náplň a aktivity jednotlivých pilierov sa budú v praxi často prekrývať. To je nanajvýš žiadúci stav. Piliere sú koncipované tak, aby sa dopĺňali, podporovali a tvorili jeden previazaný funkčný organický celok. Takýto systém dáva zapojeným osobám možnosť osobného rastu a rozvoja svojho osobného zapojenia po celej škále od pasívneho prijímania po aktívnu participáciu a spoluvytváranie bezpečnosti ako občania, členovia spoločnosti, či komunity lebo ako jednotlivci.

Osvetovo-informačné aktivity o obrane štátu

Argumentárium za

- Budovanie dôvery a pozitívneho vzťahu k štátnosti Slovenskej republiky
- Prevencia negatívnych dopadov škodlivej strategickej propagandy vonkajších i vnútorných aktérov
- Podpora regrutačného procesu OS SR a ďalších ozbrojených zložiek

Koncepčný rámec

Najširším cieľom osvetovo-informačných aktivít o obrane štátu je budovanie spoločenskej kohézie a kultivovania vzťahu občanov k štátu. Konkrétnejšie čiastkovými cieľmi je podpora informovaného povedomia o problematike bezpečnosti a obrany, záujem o činnosť OS SR a ich podpory a podpora individuálnej či organizovanej participácie do prípravy na obranu štátu a zvládanie krízových situácií. Realizácia by mala prebiehať vo formáte decentralizovaných, no koordinovaných komunikačných kampaní.

Ústredným koordináčnym uzlom je MO SR a GŠ SR, v rôznej miere sa zapájajú aktéri ako prezident SR, vláda SR, povolané orgány ústrednej štátnej správy, zbory IZS, verejnoprávne médiá, školy, mimovládne organizácie atď.² Títo využívajú informačné

¹ K otázkam aktívnych záloh publikujeme osobitý text.

² MO SR a GŠ SR definujú východiská osvetovo-informačných aktivít vo svojich komunikačných stratégiách a následne realizujú ako súčasť aplikovanej strategickej komunikácie.

platformy a kanály sebe prístupné, pričom je potrebné dôsledne pokryť prítomnosť v televízii, rozhlase, tlačených periodikách, online priestore a sociálnych sieťach a v neposlednom rade priamom kontakte s občanmi.

Náplň

Obsahovo možno predefinovať niekoľko tematických okruhov ako napr. kultúrno-historické dedičstvo a vojenské tradície SR (*Štefánik, SNP, Gabčík a Kubiš, Otto Smik, ale aj moderní veteráni*); SR ako člen NATO a EÚ (*pôsobenie v misiách, spoločné cvičenia a ďalšie aktivity*); propagácia a dobré meno OS SR; povedomie o otázkach obrany a bezpečnosti SR (*cieľené infokampane rozvíjajúce branno-občiansku výchovu na školách*); propagácia a povedomie o branno-športovej aj ďalšej záujmovej príprave (*cieľené infokampane rozvíjajúce branno-občiansku výchovu na školách*).³ Takto zamerané tematické okruhy majú potenciál oslovovať širokú verejnosť. Na úrovni interných komunikačných plánov zapojených aktérov je samozrejme maximálne žiadúce špecifikovať konkrétne cieľové publiká. Pre potreby MO SR, GŠ SR a OS SR je ideálnym riešením spoločné definovanie cieľových publik v spolupráci komunikačného odboru MO SR, hovorcú OZ SR a strediska CIMIC a PSYOPS OS SR v Martine.⁴ Všeobecne však možno pomenovať ako kritickú cieľovú skupinu mládež do 18 rokov a mladých ľudí do 30 rokov.⁵

Typy aktivít zahŕňajú spomienkové a pietne akty, športové podujatia a súťaže, letecké dni a ďalšie podujatia s vojenskou tematikou, návštevy škôl, dni otvorených dverí a ďalšie typy verejných akcií, kde vzniká priestor a príležitosť priamym kontaktom komunikovať s občanmi. Potenciál priameho kontaktu je samozrejme potrebné umocniť ďalšou medializáciou daných aktivít.

Príklady dobrej praxe

Overeným konceptom z nášho prostredia sú branné súboje študentov stredných škôl. Súboje vhodným spôsobom pracujú so súťaživosťou mladých ľudí, kombinujú športovú a vedomostnú aktivitu a veľmi prirodzeným a nenúteným spôsobom dokážu propagovať OS SR. Z organizačného hľadiska poskytujú model spolupráce MO SR, samosprávneho celku a škôl.

³ Špecifickými oblasťami komunikácie je taktiež podpora regrutácie OS SR a vnútorná komunikácia k profesionálnym vojakom a civilným zamestnancom OS SR.

⁴ V prípade rozvinutia štruktúr strategickej komunikácie na MOSR by malo byť ich ďalšie zapojenie samozrejmosťou.

⁵ V rámci prieniku oboch skupín je dôležité sa špeciálne zamerať na airsoftovú a milsim komunitu.

Je žiadúce okolo branných súbojov rozpracovať systematický celoročný program branno-občianskej výchovy a prípravy.⁶

Branné dni pre základné a stredné školy. Navrhovaným modelom je centralizácia veľkých branných dní za spolupráce samosprávy, OS SR, zložiek IZS a branných organizácií na úrovni VÚC či okresov. Model umožní na jednom mieste a v jednom dni preškoliť niekoľko stoviek žiakov súčasne. Tým odpadá a výrazne sa zjednodušuje logistika a plánovanie väčšieho počtu malých akcií. Z ČR máme overenú pozitívnu skúsenosť projektu [Military Experience.cz](http://MilitaryExperience.cz) združujúceho branno-športové organizácie, ktoré opakovane a úspešne spoluorganizujú tento formát branných dní.

Reportáže z akcií - [Branný den Milovice](#) , [Branný den Lipník](#)

Vojenskú históriu a dejiny je možné spracovať mládeži prístupnými formami ako je komix ([Dobrodružstvá Milana Rastislava Štefánika](#)), popularizačné videá ([Misia Windproof](#)) či putovné grafické výstavy ([70. výročie SNP](#)).

Iným typom materiálu sú náučné brožúry (či iný formát) zrozumiteľným jazykom komunikujúce základné informácie ako reagovať v prípade ozbrojeného konfliktu či krízovej situácie - dobrým príkladom je brožúra [If war or crisis comes](#) spracovaná švédskou Agentúrou pre civilné krízové riadenie, či materiál lotyšského ministerstva vnútra, [What to do in a case of crisis](#).⁷ Cieľom by malo byť dostať takýto základný informačný balíček do každej domácnosti. Ďalším rozšírením a rozpracovaním týchto materiálov môžu jednoducho vzniknúť základné informačné zdroje pre ďalšiu výučbu na školách.

Nesmierne dôležitá je prítomnosť na sociálnych sieťach a v online priestore všeobecne. Moderná, vizuálne príťažlivá a prehľadná je komunikácia poľských [Wojska Obrony Terytorialnej](#) či Facebook profil programu [Zostań Żołnierzem Rzeczypospolitej](#).⁸

⁶ Náčrt a možnosti takéhoto programu sú rozpracované v nasledujúcej kapitole.

⁷ V lotyšskej kampani boli v rámci distribúcie brožúr šírené aj jednoduché praktické nálepky s informáciami čo má obsahovať evakuačná batožina, kontaktné čísla IZS atď.

⁸ Program je realizovaný novovzniknutým [úradom poľského MoD](#), ktorý centralizuje aktivity uniformovaných tried, branných organizácií, správy dotácií v danej oblasti, programu Legia Akademicka a rozvoja strelníc.

Podpora činnosti branno-športových organizácií a ďalších záujmových združení s branne prínosnou činnosťou

Argumentárium za

- Jediný model dobrovoľnej prípravy dospelaj populácie mimo dobrovoľného prevzatia výkonu brannej povinnosti
- Dostupná alternatíva zmysluplného trávenia voľného času – prevencia juvenilnej kriminality, zneužívania návykových látok, či politickej radikalizácie mládeže
- Zdroj a platforma vytvárania nových lektorských, výcvikových a výukových branných kapacít pre potreby prípravy obyvateľstva na obranu štátu

Koncepčný rámec

Hneď úvodom je potrebné vymedziť okruh organizácií a združení relevantných pre túto oblasť. [Novela zákona 222 o zajištění bezpečnosti ČR](#) pracuje s pojmom branný subjekt, ktorý definuje ako právnickú osobu založenú za iným účelom ako dosiahnutie zisku a predmetom jej činnosti sú telovýchovné, športové, pohybové, technické a akékoľvek iné činnosti spojené s brannosťou a prípravou občanov na obranu štátu, ktorých pomocou sa upevňuje, udržuje alebo zvyšuje fyzická zdatnosť a psychologická odolnosť občanov a udržuje či zvyšuje ich znalosti, odborné vedomosti a návyky využiteľné pre obranu štátu.

Toto široké rozdelenie je však vhodné ďalej špecifikovať. Ponúka sa funkčné delenie podľa zamerania činnosti na výchovno-rozvojové (napr. Skauting); kultúrno-historické (napr. kluby vojenskej histórie a združenia bývalých vojakov a veteránov); záujmové (napr. združenia kynológov, modelárov, rádioamatérov, parašutistov, potápačov, športových strelcov a ďalšie príbuzné branne užitočné aktivity) a podporné (napr. dobrovoľné brigády civilnej ochrany). Všetky uvedené zamerania majú svoju pridanú hodnotu z hľadiska prípravy občanov na obranu štátu, ale na rozdielnych úrovniach.⁹

Náplň

Podpora činností branno-športových organizácií a ďalších záujmových združení s branne prínosnou činnosťou môže prebiehať cez vlastnú, na túto účel zriadenú, dotačnú schému MO SR. Ďalej sú tu možné mechanizmy nefinančnej podpory ako bezúplatný prevod

⁹ V praxi je samozrejme možné spájanie viacerých typov činností v rámci jednej organizácie. Zásadným rozdielom je, či ide o mládežnícku organizáciu alebo organizácie združujúce primárne dospelých. Podľa názoru autora je žiadúce sa zamerať práve na prácu s mládežou. Chybou by bolo taktiež podceňovanie významu rozvoja kultúrno-historického dedičstva, tradícií a hodnôt v prospech technických činností a praktickej prípravy či výcviku.

vyradeného materiálu (deky, uniformy, ustrojové súčiastky atď.) z OS SR v prospech týchto organizácií, ďalej umožnenie prístupu a užívania športovísk, výcvikových objektov, strelníc či vojenských lesov.¹⁰

Náplň činností organizácie je tak široká ako je široké ich zameranie. Zmieniť možno obľúbené letné tábory, spoluúčast na branných dňoch, vlastná oddielová a záujmová činnosť, branné preteky, ukážky činností či pietne akcie.

Príklady dobrej praxe

V širšom zahraničí možno identifikovať dva modely prístupu štátu ku brannosti. V Dánsku, Švédsku či Estónsku je štátna podpora branných aktivít centralizovaná do organizácií asociovaných s teritoriálno-rezervným komponentom ozbrojených síl ako je [Estónska obranná liga](#), [Litovská strelecká únia](#) či [Národná garda Švédska](#).¹¹ Iným prístupom je pološtátna [Asociácia výcviku národnej obrany Fínska](#), ktorá pod sebou združuje 14 rozličných branných, športovo-streleckých či rezervistických organizácií. Dôležitým prvkom oboch týchto modelov je, že jasne vytyčujú rámec spolupráce štátu a branných organizácií a organizačne centralizujú činnosti v oblasti.

Poľské Ministerstvo obrany od roku 2017 realizuje [program Passport](#), ktorého cieľom je pripraviť potenciálnych záujemcov o profesionálnu vojenskú službu či službu vo vojskách teritoriálnej obrany, unifikovať výcvik branných organizácií tak, aby zodpovedal štandardom ozbrojených síl, certifikovať ich činnosť a pripraviť ich na výcvikovú spoluprácu s ozbrojenými silami a ďalšími aktérmi krízového riadenia. Do programu je v roku 2020 zapojených 15 organizácií, čo predpokladá 500 certifikovaných osôb. Od roku 2017 prešlo programom 36 organizácií.

Formát asociácie či zväzu, ktorý by ustanovoval partnerstvo medzi MO SR a skupinou branno-športových organizácií a ďalších záujmových združení s branne prínosnou činnosťou sa na druhej strane javí ako vhodné riešenie aj pre Slovenskú republiku.¹² Toto riešenie vytvára predpoklad užšej, cielenejšej a účelnejšej spolupráce než tradičné dotačné schémy. Certifikácia či podmienky registrácie členov nechávajú otvorenú možnosť moderovať členstvo tak, aby sa do asociácie nedostávali organizácie s politickými aktivitami v rozpore so záujmami a hodnotovým ukotvením SR. Takáto asociácia by následne mohla rozvíjať činnosť na všetkých

¹⁰ Na báze riadnej dohody o spolupráci a bez narušenia výcvikových plánov OS SR.

¹¹ Litovská strelecká únia je špecifickým prípadom. Nejedná sa o komponent ozbrojených síl, ale o pološtátnu dobrovoľnícku polovojskú organizáciu so širokým portfóliom branno-občianskych aktivít.

¹² Riešenie teoreticky ponúka združenie právnických osôb podľa zákonníka práce, vlastný zákon ustanovujúci takúto organizáciu alebo voľnejšie zmluvy medzi subjektmi.

úrovniah prípravy obyvateľstva na obranu štátu vrátane branno-občianskej výchovy či aktívnych záloh.

Branno-občianska výchova a práca s mládežou

Argumentárium za

- Budovanie dôvery, spoločenskej spolupatričnosti a pozitívneho vzťahu k štátnosti SR
- Prevencia v šírení intolerancie, neznášanlivosti, extrémizmu a prejavov radikalizácie a násilia
- Vyššia odolnosť mládeže voči dezinformačným kampaniam a strategickej propagande zameranej proti hodnotám a záujmom SR
- Prispievanie k účelovému využívaniu voľného času mládeže a popularizácia občianskej angažovanosti medzi mladými ľuďmi

Koncepčný rámec

V súvislosti s *branno-občianskou výchovou* (BOV) pravdepodobne ako prvý zaujme nový názov pre túto vzdelávaciu oblasť. Rozhodli sme sa zmeniť zaužívané názvy *branná príprava* alebo *branné cvičenia* z dôvodu, že BOV napĺňa širší cieľ, ktorý považujeme za neoddeliteľnú súčasť odpovede na aktuálne výzvy národného a globálneho charakteru. Nejedná sa o vojenskú prípravu mládeže, ale vstúpenie občianskych hodnôt a zdravého vlastenectva, prevenciu v šírení a prejavoch intolerancie alebo extrémizmu, budovanie odolnej spoločnosti, osvojenie si prvkov ochrany života a zdravia, a v neposlednom rade pripravenosť občanov na mimoriadne situácie a obranu štátu.

Za posledné roky môžeme pozorovať, že v našom bezpečnostnom prostredí rastie význam nevojenských hrozieb oproti ozbrojeným konfliktom alebo vojne. Do tejto kategórie radíme napríklad šírenie dezinformácií, prejavy extrémizmu, radikalizmus alebo kybernetické útoky na kritickú infraštruktúru. Ďalšie hrozby pre štát predstavujú aj klimatické zmeny, potopy, požiare, migrácia, pandémie alebo hospodárska kríza. Aby Slovenská republika mohla podobným hrozbám čeliť, musí prísť s efektívnym riešením komplexného bezpečnostného systému. Ten by mal byť rozšírený nad aktuálny rámec o integráciu spolupráce ozbrojených síl, aktívnych záloh, dobrovoľníckych zložiek a verejnosti. Na účely úspešného krízového riadenia je potrebné, aby vyššie vymedzené skupiny občanov vedeli, ako sa zachovať v krízovej situácii.

Odpoveď pre pilier práce s mládežou vidíme v budovaní celospoločenskej odolnosti a pripravenosti jednotlivcov skrz vzdelávanie mladej generácie nielen prostredníctvom obrany pred ozbrojeným konfliktom, ale najmä prostredníctvom *branno-občianskej výchovy*. Množstvo tém nie je pokrytých v školských osnovách, a preto nemá každé dieťa rovnakú možnosť im porozumieť, kriticky o nich uvažovať a vytvoriť si vlastný názor – tento nedostatok by sme integráciou BOV do štátneho vzdelávacieho programu ZŠ a SŠ pomohli eliminovať.

Branno-občiansku výchovu chápeme ako komplexný balík vedomostí a zručností, ktorý buduje v občanoch SR od skorého veku pozitívny vzťah k štátu, pestuje zdravé [vlastenectvo](#), spoločenskú spolupatričnosť a morálne hodnoty¹³, poskytuje branné skúsenosti a vytvára odolnosť voči možnému vojenskému ako aj nevojenskému ohrozeniu. Ideálnou možnosťou je rozšíriť [platnú](#) prierezovú tému *Ochrana života a zdravia*, v rámci ktorej rozlišujeme riešenie [mimoriadnych situácií](#)¹⁴– civilná ochrana, zdravotnú prípravu, pohyb a pobyt v prírode a technické činnosti a športy o prvky *vlastenectva a občianskej náuky* ako súčasť školského vzdelávacieho procesu a *brannú prípravu* ako mimoškolské aktivity realizované nepedagogickými pracovníkmi.

¹³ Podľa Štátneho pedagogického ústavu (ŠPU) je poznanie vlastnej minulosti a zdravé vlastenectvo nevyhnutnou podmienkou úspešnosti prevencie pred extrémizmom

¹⁴ ŠPU definuje mimoriadnu situáciu ako situáciu vzniknutú pod vplyvom priemyselných a ekologických havárií, dopravnými nehodami, živelnými pohromami a prírodnými katastrofami alebo pôsobením cudzej moci a terorizmom

Náplň

Spoločný blok *branno-občianskej výchovy* by tak spájal výučbu o význame štátu a fungovaní jeho inštitúcií s budovaním vlasteneckého cítenia, miesta SR v EÚ, povedomia o problematike bezpečnosti a obrany, trvalo udržateľnom rozvoji a ekologickom prechode a prevenciu šírenia extrémizmu u mládeže. BOV by patrila medzi prierezové témy, ktoré sú súčasťou platných štátnych vzdelávacích programov pre [prvý](#) a [druhý](#) stupeň ZŠ a [gymnázia](#).

Povinné učivo by malo byť realizované prostredníctvom vyučovacích predmetov štátneho vzdelávacieho programu, samostatných organizačných foriem [vyučovania](#)¹⁵ a prostredníctvom mimoškolskej formy vzdelávania a aktivít. Úplnú alebo čiastočnú realizáciu BOV na VŠ sme vynechali z dôvodu, že študent väčšinou nastupuje na prvý stupeň vysokoškolského štúdia po dovŕšení plnoletosti, a teda sa stáva plnohodnotným občanom SR, čím vzniká prienik do práce s verejnosťou¹⁶.

Za vhodné predmety na realizáciu BOV považujeme občiansku náuku, dejepis, geografiu, telocvik a informatiku. Mimoškolské formy vzdelávania a aktivít patriace pod *Brannú prípravu*, by mali byť podporované centralizovanými zložkami, napr. MO SR, povolanými ministerstvami, GŠ OSSR, aktérmi IZS alebo mimovládnyimi organizáciami, u ktorých bude ustanovené partnerstvo s MO SR¹⁷. MŠVVaŠ SR vo svojich usmerneniach [odporúča](#) školám spoluprácu s overenými organizáciami ako Ozbrojené sily SR, Hasičský a záchranný zbor, Policajný zbor, Mestská polícia, organizácie Slovenský skauting, Sokol, Orol, Slovenský červený kríž, stredné odborné školy zdravotnícke, Slovenský zväz ochrancov prírody, Združenie technických a športových činností SR a iné organizácie, ktoré majú vo svojich stanovách uvedenú činnosť spojenú s touto témou.¹⁸

Realizácia *branno-občianskej výchovy* na školách v každom prípade narazí na nedostatok odborne pripraveného a predškoleného pedagogického personálu, malú časovú dotáciu a do určitej miery absenciu metodík a výukových materiálov pre pedagógov a žiakov.

¹⁵ Organizačná forma vyučovania je spôsob usporiadania vyučovania v konkrétnych podmienkach určitej výchovno-vzdelávacej situácie

¹⁶ Kapitola *Osvetovo-informačné aktivity o obrane štátu*

¹⁷ Kapitola *Podpora branno-športových organizácií a ďalších záujmových združení s branne prínosnou činnosťou*

¹⁸ Kapitola *Podpora branno-športových organizácií a ďalších záujmových združení s branne prínosnou činnosťou*

Portfólio aktivít BOV

- Aktivity v rámci [zdravotnej prípravy](#): ukladanie postihnutého do stabilizovanej polohy, správne umelé dýchanie a nepriama masáž srdca, poskytovanie prvej pomoci pri úpaloch, uštipnutiach hadom, popáleninách a priestreloch, zhotovenie improvizovaných nosidiel atď.
- Aktivity v rámci riešenia [mimoriadnych udalostí](#) – civilná ochrana: organizácia CO na škole, výdaj a nasadzovanie PIO, spôsoby hasenia požiarov v lokalite (škola, príroda), precvičenie činnosti pri výbuchu plynu (plynové potrubie, propánbutánová bomba), pri závale (zosuve pôdy), pri leteckom nešťastí, pri radiačnej havárii (použitie jódovej profylaxie, hygienická očista osôb, očista dopravných prostriedkov a potravín), pri otrave potravinami atď.
- Aktivity v rámci [pohybu a pobytu](#) v prírode: orientácia na mape pomocou buzoly, určenie svetových strán, vybudovanie stanového tábora, príprava stravy na improvizovaných prostriedkoch, letný biatlon, úprava a čistenie prírodného prostredia, poznávanie prírodných úkazov atď.
- Aktivity v rámci [technických činností a športov](#): exkurzie do športových zariadení a ukážky z oblasti športovej streľby, motorizmu, rádioamatérskej a spojovacej činnosti, športového potápania a vodáctva, modelárstva, leteckých športov a parašutizmu.
- Diskusie, webináre a besedy s pozvanými politikmi, novinármi, aktivistami, spolkami, vojakmi a pod., vždy sústredené na jednu tému, napríklad dezinformácie, kybernetická bezpečnosť, ľudské práva, menšiny, význam Európskej únie, ochrana životného prostredia, občianska angažovanosť, udržateľný rozvoj, rodová rovnosť atď.
- Dopravná výchova
- Evakuácia školy
- Exkurzie do múzeí, bývalých bunkrov, na pietne miesta atď.
- Didaktické hry (Honba za pokladom)
- Domáce aktivity ako napr. naštudovanie odporúčanej literatúry, filmov, dokumentov, brožúr atď., alebo dobrovoľníctvo a absolvovanie odporúčaných aktivít
- Kvíz o histórii a súčasnosti Slovenska
- Ponuka dobrovoľníckych aktivít v regióne priamo na škole alebo školskej stránke
- Prekážková army dráha

- Precvičovanie modelových situácií
- Statické a dynamické ukážky činnosti uniformovaných zborov
- Statické a dynamické ukážky činnosti OS SR a vojenskej polície, čím v prípade vyšších ročníkov SŠ vzniká aj kontakt s regrutačným potenciálom
- Strelba z airsoftových zbraní/vzduchovky
- Súťaže (napr. *Branné súboje* alebo *Medzníky Druhej svetovej vojny*)
- Športové súťaže v spolupráci so spoločenskými organizáciami a občianskymi združeniami
- Testy fyzickej zdatnosti: orientačný beh, 12-minútovka
- Vytvorenie webovej stránky pre elektronické vzdelávanie v oblasti Branno-občianskej výchovy s portfóliom aktivít pre pedagógov
- Zdokonaľovací plavecký výcvik

Príklady dobrej praxe

Slovenská republika

Branné súboje na stredných školách spájajú športovú a vedomostnú aktivitu u študentov dvoch posledných ročníkov, pričom propagujú OS SR. Sú ideálnym príkladom mimoškolskej formy vzdelávania, ktorá je organizovaná v spolupráci s MO SR. Disciplíny branných súbojov zahŕňajú topografickú a zdravotnícku prípravu spolu s chemickou a biologickou ochranou, strelbu z airsoftových zbraní, fyzickú zdatnosť, ako aj vedomosti o histórii a súčasnosti Slovenska, jeho vojenských dejinách, znalosti o OS SR so statickými a dynamickými ukážkami OS a Vojenskej polície. Výhercovia súbojov majú možnosť sa zúčastniť na kempe, čo je víkendový vojenský výcvik. Tam si študenti môžu vyskúšať zaobchádzanie s ťažkou výstrojou, pochodovanie, vojenský pozdrav, prekážkovú dráhu, strelbu z malorážky, simulačné cvičenia, nastražovanie dymovnic atď.

Je nevyhnutné, aby organizácie vykonávajúce brannú prípravu na školách mali vytvorené partnerstvo¹⁹ s MO SR. SR síce vydala usmernenia v súvislosti s výberom poskytovateľov účelových cvičení, no v vznikol priestor pre zneužitie tejto trhliny extrémistickými skupinami ako Slovenskí branci, Československí vojaci v zálohe alebo Vzдор Kysuce.

Ako najlepší spôsob prevencie proti extrémistickým prejavom slovenskej mládeže vyhodnotil ŠPU spolu so Slovenským zväzom protifašistických bojovníkov (SZPB) navrátenie

¹⁹ Pod partnerstvom rozumieme certifikáciu za absolvovanie pedagogického kurzu BOV od MO SR a MŠVVaŠ SR, na základe ktorej budú organizácie oprávnené navštevovať školy

ku pravidelným besedám, kvízom, diskusiám s učiteľmi a iným formám oboznamovania o období rokov 1938 až 1945 na ZŠ a SŠ. SZBP v tejto súvislosti inicioval [celoslovenskú súťaž Medzníky druhej svetovej vojny](#) pre žiakov deviateho ročníka základných škôl a osemročné gymnáziá kvarty, ktorú ŠPU podporil propagáciou v Aktualitách na svojej webovej stránke a na webe rezortu školstva.

Súťaž má [propagovať](#) kladné ľudské hodnoty, ktoré budú žiaci schopní pretaviť do svojho konania. Okrem toho popularizuje históriu medzi žiakmi, rozširuje vedomosti z dejín, pripomína významné momenty pre SR z obdobia druhej svetovej vojny, buduje úctu k obetiam fašizmu, pestuje hrdosť na národnooslobodzovacie tradície slovenského ľudu a vedie k tolerancii. Rovnako ako v prípade *Branných súbojov*, považujeme súťaž *Medzníky druhej svetovej vojny* za vhodnú formu didaktickej hry/organizačnej formy vyučovania na ZŠ a SŠ, ktorá žiakov nabáda k účelovému využívaniu voľného času.

Česká republika

Vzdelávací program [Hrdina všedního dne](#) je projekt, ktorého obsahová stránka môže byť realizovaná na školách prostredníctvom vyučovacích predmetov a iných organizačných foriem vyučovania alebo v rámci športových tréningov a inej práce s mládežou. Jedná sa o zaškolenie pedagogického zamestnanca, ktorý sa následne snaží o vybudovanie spoločenskej súdržnosti, kritického myslenia a schopnosti pomáhať ostatným ako základný predpoklad vnútornej stability štátu a spoločnosti odolnej voči radikalizmu. Projekt je dobrým príkladom decentralizovanej realizácie brannej prípravy, ktorá pokrýva prvky civilnej ochrany, vlastenectva a občianskej náuky.

Nový Zéland

Vládna agentúra National Emergency Management Agency zriadila verejne dostupnú platformu [What's the plan Stan?](#), ktorá má za cieľ pripraviť mládež na ZŠ na civilnú ochranu v mimoriadnej situácii ako zemetrasenie, požiar, záplavy, búrky, tsunami alebo výbuch sopky. Obzvlášť prínosný je najmä koncept webovej stránky zriadenej vládou Nového Zélandu, ktorá je rozčlenená do štyroch okruhov: informácie o prírodných katastrofách prispôbené deťom od prvej do tretej triedy a od štvrtej do ôsmej triedy, praktické rady ako riešiť mimoriadnu situáciu, zdroje pre učiteľov a online simulácia mimoriadnej situácie.

Ideálnym výstupom pre SR by bola podobná platforma zriadená MO SR alebo MV SR pre ZŠ a SŠ a mládež (nie nutne na jednom mieste), ktorá by zverejnila edukačné materiály pre žiakov a ponúkla by mládeži možnosti zapojenia sa do dobrovoľníckej činnosti pri IZS/OS SR a eventuálne by uviedla dátumy DOD alebo akcií organizovaných pre mládež a verejnosť atď.

USA

Príkladom didaktickej hry je [honba za pokladom](#) prispôbená na zvládnutie mimoriadnej situácie na škole. Pedagóg schová kartičky s vyobrazenými predmetmi nevyhnutnými k prežitiu po školskom areáli a žiakom rozdá nápovede. Vyhráva skupina žiakov, ktorá prvá nájde všetky potrebné predmety alebo ich čo najviac získa.

Táto hra pripravuje študentov ZŠ a SŠ zábavno-náučnou formou na prežitie počas mimoriadnych situácií v dôsledku prírodných katastrof.

Francúzska republika

Ďalší príklad krajiny, kde je možné nájsť informácie ohľadne branného vzdelávania na školách prehľadne na [jednom mieste](#). Vo Francúzsku je *Obrana a národná bezpečnosť* prierezová téma, rovnako ako v SR, ktorej vyučovanie je rozvrhnuté v školských osnovách pre ZŠ a SŠ. Je súčasťou ŠVP [Cesta občana](#), v rámci ktorého sa preberajú aj republikánske hodnoty a laicita²⁰, rodová rovnosť, boj proti všetkým formám diskriminácie, prevencia a boj proti obťažovaniu, boj proti homofóbii, environmentálne vzdelávanie a trvalo udržateľný rozvoj alebo mediálne a informačné vzdelávanie.

Obranu a národnú bezpečnosť na školách dopĺňa **Deň obrany a občianstva a Branná príprava** (SNU). Jej výučba obsahuje okruhy vojenskej obrany, globálnej obrany, nových hrozieb, napredovania európskej obrany a národnej bezpečnosti.

Na prvom stupni ZŠ sa žiak učí rozpoznať a rešpektovať symboly a znaky republiky, osvojiť si konštitučné vlastnosti francúzskeho národa, francúzske územie v EÚ a tému Francúzov v európskom a svetovom kontexte. Na druhom stupni ZŠ sa žiaci venujú rôznym civilizáciám, pojmom ako solidarita a trvalo udržateľný rozvoj, národné cítenie v Európe, námorná geostratégia, výzvy hospodárskej obrany v rámci globálnej obrany, obrana a bezpečnosť, mier, kolektívna bezpečnosť, medzinárodná spolupráca, zásahy FR, základy politického a strategického rozhodovania, politické, materiálne a morálne výzvy v obrane, miesto Francúzska a Európy vo svete, pojem moci a hospodárska sila EÚ.

Na SŠ sa branné vzdelanie sústreďuje na povinnosť obrany, občianstvo, povinnosti občana, zmenu súčasného sveta, udržanie mieru, technologické a prírodné riziká, FR ako hospodársku, geopolitickú a kultúrnu moc.

²⁰ Laicita označuje princíp oddelenia štátu od cirkví, absenciu vplyvu náboženstva vo vládnych záležitostiach a naopak

Deň obrany a občianstva, ktorý [organizuje](#) MO FR, sa týka francúzskej mládeže nad 16 rokov a nahrádza povinnú vojenskú službu. Na programe dňa sú hodnotiace testy základnej znalosti francúzskeho jazyka, prezentácia národnej obrany a rôznych foriem angažovanosti do obrany štátu: dobrovoľná integrácia, občianska služba, dobrovoľníctvo v ozbrojených silách, zaradenie do aktívnych záloh alebo civilné povolania v oblasti obrany. Na konci tohto dňa je každému účastníkovi vystavené individuálne osvedčenie o účasti.

Mládeži sú na tomto dni odprezentované rôzne formy **vojenského dobrovoľníctva** a **civilnej služby**, prostredníctvom ktorých môžu prispieť ku všeobecnému blahu. Cieľom **dobrovoľnej integrácie** je podpora sociálnej a profesionálnej integrácie mladých ľudí zo znevýhodneného prostredia absolvovaním odbornej prípravy vo vojenskom rámci v oblasti správania, hodnôt, osvojenia základných akademických poznatkov a vyučenia remesla. **Civilná služba** má formu záväzku, trvajúceho 6 až 12 mesiacov pre mládež od 16 do 25 rokov. Môže sa zapojiť do rôznych projektov, napríklad “Vzdelávanie pre všetkých”, ktorého cieľom je bojovať proti negramotnosti alebo predčasnému ukončeniu školskej dochádzky. **Dobrovoľníctvo v ozbrojených silách** (aktívne zálohy alebo občianske zálohy) umožňuje mladému dobrovoľníkovi vo veku od 17 do 26 rokov slúžiť MO zaradením do jednotiek francúzskeho námorníctva, armády alebo letectva. Na vysokej škole môže tiež absolvovať [obrannú výučbu](#).

Na tento [kurz](#) je vyhradený jeden deň, ktorého je občan povinný sa zúčastniť pred dovŕšením 18. roku na základe predvolania poštou. Odohráva sa na vopred určenom mieste, pričom občan má právo na prepravný poukaz alebo paušálnu náhradu prepravy verejnou dopravou. Vzdelávací program obnáša v rámci vyššie spomenutých oblastí aj náuku o občianstve založenom na charte práv a povinností francúzskych občanov, darcovstve krvi, krvných doštičkách, kostnej drene, gamét a orgánov, dopravnej bezpečnosti, prevencii zdraviu škodlivých návykov, boji proti rodovým predsudkom a boji proti fyzickému, psychickému alebo sexuálnemu násiliu páchanému vo vzťahu.

SNU je povinný [štvortýždňový pobyt](#) mimo bydliska pre mládež²¹ vo vekovom rozpätí od 15 do 16 rokov. Cieľom nástroja je dopomôcť k riešeniu trhlín v spoločnosti vstúpaním republikánskych hodnôt. Branná príprava sa odohráva okolo siedmich [nosných tém](#): národná obrana, bezpečnosť a odolnosť; trvalo udržateľný rozvoj a ekologický prechod; občianstvo a národné a európske inštitúcie; kultúra a dedičstvo; fyzické a športové aktivity; autonómia, znalosť verejných služieb a prístup k právu a spoločenská angažovanosť.

²¹ Nielen pre študentov

V prvej fáze, ktorá trvá dva týždne, sú mladé dievčatá a chlapci umiestnení do iného prostredia, ako je to, z ktorého pochádzajú. V nových podmienkach spoznávajú ľudí s rozdielnym zázemím a spoločne sa budú podieľať na aktivitách budujúcich hodnoty, republikánske cítenie a spolupatričnosť. Ďalej absolvujú tréning, ako sa správne zachovať tvárou v tvár prírodným katastrofám, teroristickým útokom, ako poskytnúť prvú pomoc, ako sa správať ekologicky a ochraňovať životné prostredie, a tiež fyzickú prípravu ako orientačný beh a zdolanie prekážok.

Druhá fáza spočíva v plnení poslania verejného záujmu, ktoré zároveň poskytuje mladým ľuďom prehľad možností zamestnania v budúcnosti. Jedná sa napríklad o prácu v občianskom združení, samospráve, domove dôchodcov alebo u uniformovaných zborov ako hasiči, polícia a žandári.

Túto prípravu zabezpečia animátori, dobrovoľní pedagogickí zamestnanci, osoby z vojenského prostredia, žandári, policajti a vojaci. SNU sa zatiaľ testuje v trinástich departmentoch, ale predpokladá sa, že celoplošne sa bude môcť [odohrávať](#) už v roku 2026.

Záver

Slovenská republika v minulosti podnikla isté čiastkové opatrenia v oblasti prípravy obyvateľstva na obranu štátu. Problematika sa však nikdy nedočkala komplexného uchopenia a podniknuté kroky nepriniesli želané výsledky. Predkladaný text je reakciou na záväzok z Programového vyhlásenia vlády 2020-2024 pre prípravu obyvateľstva na obranu štátu, a tiež pokusom o reštartovanie odbornej i spoločenskej debaty.

V zmysle komplexného prístupu k bezpečnosti je príprava obyvateľstva na obranu ďalšou oblasťou vyžadujúcou celoštátny a celospoločenský prístup. Navrhovaný obsahový rámec, tak ako ho vymedzujú jednotlivé piliere, predurčuje potrebu zapojenia širokého spektra aktérov s rôznymi úlohami. Text pomenúva základné východiská problematiky, navrhuje možné spôsoby praktického uchopenia, čo dopĺňa o inšpiratívne prvky obdobných zahraničných modelov.